

ماهواره + واره

• محمدرضا حاتمی

اشاره

نیازهای گوناگون و روزافزون انسان‌ها، سبب رشد کمی و کیفی رسانه‌ها شده است. در این میان، پیشرفت‌های غیرمنتظره و نوین در زمینه ارتباطات، به وسیله رادیو، تلویزیون، ماهواره، اینترنت و نظایر آن، دگرگونی‌های عمیق اقتصادی و اجتماعی را به همراه آورده و این پرسش را پیش روی ما نهاده است که به منظور هم‌گام شدن با آن‌ها و بهره‌وری مطلوب از آن‌ها، باید چه شیوه‌ها و ابزارهایی را برگزید تا در جامعه نیز فضایی درخور پذیرش آن‌ها به وجود آید. در این گفتار، بیش‌ترین توجه به ماهواره و نقش آن در جامعه، بویژه در سال‌های نوجوانی و جوانی معطوف شده است.

• ماهواره: خوب، بد

ماهواره، یکی از رسانه‌های قدرتمند ارتباط جمعی به شمار می‌آید. این ابزار، به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد خود، قادر است پیام‌های تصویری را به دورترین نقاط منتقل کند و تعداد بی‌شماری از افراد را در سراسر دنیا مورد خطاب قرار دهد. همچنان که ماهواره می‌تواند در هشیار کردن، اطلاع‌رسانی و درجوزه پژوهش، سیاست و ... نقش مهمی داشته باشد؛ برنامه‌های تخریبی و ناپهنجاری نیز دارد؛ تا جایی که برخی از جامعه‌شناسان و کارشناسان فرهنگی را برآن داشته تا برای مصونیت جامعه انسانی، بویژه نهاد خانواده چاره‌اندیشی کنند. بدین ترتیب، تاثیر برنامه‌های این ابزار قدرتمند بر افکار عمومی و عملکرد آن را بویژه از نظر تربیتی و جامعه‌پذیری نباید از نظر دور داشت.

• جالب است بدانید

۱. گذراندن وقت بیش‌تر برای تماشای ماهواره، نشان‌دهنده علاقه کم‌تر به مطالعه است و به احتمال زیاد، فرد را تبیل و از نظر روانی، منفعل بار می‌آورد، فعالیت ذهنی را کند و روح انسان را مسخ می‌کند. ماهواره، مبلغ پرخاش‌گری و ستیزه‌جویی است و گاه انسان را به ترس از خشونت واقعی مبتلا می‌سازد؛ بدین معنا که فرد از جنگ و مبارزه واقعی می‌هراسد.

۲. تماشای تصویرها و فیلم‌های مبتذل، کم‌کم انسان را معتاد می‌کند؛ به گونه‌ای که اگر فرد روزی به سراغ ماهواره و عکس‌های مبتذل آن نرود، در زندگی خود احساس کمبود می‌کند و حالت کسالت به او دست می‌دهد.

۳. تماشای صحنه‌های مبتذل، ذهن و اندیشه انسان را تسخیر می‌کند. فردی که خود را به دیدن این‌گونه تصویرها عادت داده است، به کار و فعالیت سازنده اقتصادی بی‌رغبت می‌شود.

۴. ماهواره، موجب از بین رفتن حجاب‌های اخلاقی و دینی از بسیاری مسائل، بویژه در زمینه‌های جنسی و خشونت می‌شود. در گذشته، دنیای ناشناخته و اسرارآمیز زندگی بزرگسالان، آن‌ها را از کودکان و نوجوانان متمایز می‌ساخت و به عبارت ساده‌تر، این تفکیک، بر پایه شرم استوار بود. کودکان

و نوجوانان، درباره مسائل جنسی، پول، خشونت، بیماری، مرگ و نظایر آن، لب فرو می‌بستند؛ اما به‌تدریج و با کسب آگاهی‌های جدید از راه ماهواره، همه آن نوع رازداری‌ها به فراموشی سپرده می‌شود.

۵. بلوغ زودرس، از دیگر پی‌آمدهای دیدن چنین تصویرهایی به شمار می‌رود. به طور طبیعی، اگر نوجوان یا جوانی که چنین صحنه‌هایی را می‌بیند، شرایط ازدواج و تشکیل زندگی زناشویی را نداشته باشد، خواهد کوشید عطش کاذب خود را از راه‌های دیگر فرو نشاند. این‌جاست که مشکلات اخلاقی دیگری مانند روابط نادرست و ... پدید می‌آید.

۶. کودکان و نوجوانان، به علت هزینه‌کردن وقت زیادی برای تماشای برنامه‌های تلویزیونی و ماهواره‌ای که تا پاسی از شب ادامه می‌یابد، صبح‌ها با تاخیر به کلاس درس می‌آیند و خواب‌آلود هستند؛ در نتیجه، بیش‌تر این افراد، عملکرد نامطلوبی در مدرسه دارند.

۷. نقش ماهواره در تغییر ماهیت افکار عمومی پیرامون مسائل سیاسی و اقتصادی، قابل توجه است. تصمیم‌گیری و اظهار نظر افراد در این زمینه‌ها، برخاسته از احساسات ناشی از تبلیغات است؛ زیرا تماشای تصاویر، قدرت تفکر و تعمق را از فرد سلب می‌کند و در عوض، روند تصمیم‌گیری او را با احساسات و عواطفی که از تماشای تصاویر به وجود می‌آیند، تحت تاثیر قرار می‌دهد.

۸. ماهواره، واقعیت‌ها را آن‌طور که باید و شاید به تصویر نمی‌کشانند. گاهی، بنگاه‌های استعماری و ... هستند که مسائل را بزرگ و کوچک می‌نمایند و به افراد، مجال تامل و تفکر و آزادی بیان جزئیات را نمی‌دهند؛ زیرا رابطه میان ماهواره و مخاطب، رابطه‌ای یک‌سویه است و در این فرآیند پیام‌رسانی، تعیین نوع پیام‌ها و آگاهی‌ها، در اختیار فرستنده است و گیرنده پیام، به گونه‌ای خنثی و منفعل آن‌را دریافت می‌کند. ۹. همان‌گونه که اعتیاد به مواد مخدر، ویران‌گر بنیادهای اخلاقی و خانوادگی و اجتماعی است، استفاده و اعتیاد به برنامه‌های مخرب ماهواره‌ای نیز ارزش‌های اخلاقی و خانوادگی و اجتماعی را به شدت تهدید می‌کند و بسیاری از افرادی که زمان زیادی از شبانه روز را به تماشای برنامه‌های ضد اخلاقی ماهواره و اینترنت اختصاص می‌دهند، به یقین، از همین راه، به انحراف‌های گوناگون، آلوده می‌شوند.

راهکارهای اصلاحی

الف) رسالت اصلی مسئولان فرهنگی، ایمن‌سازی افراد، بویژه جوانان و نوجوانان در برابر هجوم بیگانگان و افزایش قدرت مقاومت آنان است. ایمن‌سازی نیز تنها با برنامه‌ریزی هم‌آهنگ و درازمدت، برای فرهنگ‌سازی دینی، گسترش شناخت معارف الهی و تنوید ساختن باورهای اصیل مذهبی در جامعه، میسر است که می‌تواند با گذشت زمان، افراد جامعه را به خودآگاهی و خودباوری برساند. به دیگر سخن، نوجوانان باید به گونه‌ای تربیت شوند که آگاهانه و با اختیار کامل، از آلودگی و گناه بپرهیزند از برخوردهای

فیزیکی و محدودیت‌آفرینی در استفاده از ماهواره و اینترنت و ... نیز تنها باید به عنوان برنامه تکمیلی و یکی از راه‌های ایمن‌سازی، بهره برد.

ب) اگر محدودیت‌آفرینی در استفاده از برنامه‌های ماهواره، بدون جای‌گزین کردن برنامه‌های سازنده و مورد علاقه جوانان باشد، به نتیجه نخواهد رسید و جوانان به انحراف‌ها و مشکلات دیگری دچار خواهند شد. بنابراین، با انتخاب برنامه‌های مناسب یا جای‌گزین کردن فعالیت‌های دیگر به جای تماشای برنامه‌های ویران‌گر ماهواره‌ای، می‌توان از پی‌آمدهای منفی آن‌ها پیش‌گیری کرد.

ج) باید برای رشد فرهنگ اسلامی در جامعه، تلاش شود. در این راه، از روش‌های زیر می‌توان بهره‌گرفت:

- عمل به ارزش‌های مکتبی و ملی از جانب مسئولان نظام
- برداشتن محدودیت‌های غیرضروری در زمینه‌های گوناگون، تا آن‌جا که به رواج ضد ارزش‌ها نینجامد
- تهیه فیلم‌هایی با موضوع‌های متناسب با تعلیم و تربیت اسلامی
- آرایه برنامه‌های مناسب از تلویزیون
- تهیه نوارهای ویدیویی مجاز و ...